

הערות וביאורים בכתותי מיכתת שיעוריה

חולין (מ.) — השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"א חייב שלש חטאות [בשוגג, משום שבת, ומשום שוחט קדשים בחוץ ומשום ע"א], ואי אמרת כיון ששחט בה סימן אחד אסרה, אשחוטי חוץ לא ליחייב, מחתך בעפר הוא. רש"י מפרש, דכיון דנאסר משום ע"א פקע שם קדשים מינה ונעשית של ע"א ועפרא בעלמא היא ותו לא מחייב עליה משום שחוטי חוץ, ויש שם אריכות גדולה ברש"י, ועיין שם.

תוס' ב"ק (עא:) ד"ה איסורי הנאה ולא דמריה קשחית, מבאר דפשט של מחתך בעפר הוא, משום דבעי ראויה לפתח אוהל מועד וכיון דנאסרה בשחיתה פורתא תו לא חזי לפתח אוהל מועד.

אבל מעונין דהגרע"א בתחילה מפרש מחתך בעפר הוא, כיון דשחט בה ונעשה תקרובת ע"ז ולשרפה עומד וכתותי מיכתת שיעוריה. וכן בתקרובת ע"ז נימא כיון דשחט בה פורתא נאסרה ולשרפה עומד והסימנים כשרופי' דמי'. אבל הוא מטיים דצ"ל דבסימנים ל"ש כתותי מיכתת שיעוריה דלא בעי שיעור לסימנים לארכן ולרחבן. ההסבר דהתורה לא אמרה שיעור קצוב כמה כמו שיעור הדס וערבה שלשה טפחים ולולב ד', אלא דצריך לשחוט רובו של סימן ובזה לא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה.

אבל עיין יבמות (ק"ג:) אמר רב פפי משמיה דרבא סנדל המוסגר לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה, סנדל המוחלט לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה פסולה, [ופירש"י דלשריפה קאי ואנן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו והאי כתותי מיכתת שיעוריה] רב פפא משמיה דרבא אמר אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשירה, מיתבי בית המוסגר מטמא מתוכו... שאני התם דאמר קרא ונתן את הבית אפילו בשעת נתיצה קרי בית, תא שמע מטלית שיש בו שלש על שלש... שאני התם דאמר קרא ושרף את הבגד אפילו בשעת שריפה קרוי בגד, וליגמר מיניה [רש"י, לענין חליצה להיות חשוב שלם] איסור מטומאה לא גמרינן. והגמ' פוסק סנדל מוסגר, מוחלט ושל ע"א לא תחלוץ ובדיעבד

כשירה. של תקרובת ע"א ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו חליצתו פסולה. עיין רמב"ם פ"ד יבום וחליצה ה"כ.

אבל הירושלמי פרק מצות חליצה אומר הכל מודים בסנדל של עיר הנדחת שהוא כשר דכתיב חלוץ הנעל מכל מקום. אמר רבי מנא כמא דאת אמר תמן יום תרועה יהיה לכם מכל מקום כך את אמר הכא חלוץ הנעל מכל מקום. והפני משה מפרש דהכל מודים בסנדל של חליצה של עיר הנדחת דכשר דמרבינן מחלוץ הנעל, ורב מנא פליג דלאו הכל מודים בה אלא כמא דאת אמר תמן כו'. כלומר, למ"ד דס"ל בשופר כשר דמרבינן מיהיה וכן הכא ס"ל דחלוץ הנעל ריבויא הוא אבל למ"ד דפסול דיהיה לאו ריבויא הוא ס"ל דהכא נמי לא ריבויא הוא. ובבלי בר"ה מסיק דכולן של עכומ"ז יצא דמצות לאו ליהנות ניתנו, ושל עיר הנדחת פסול דכתותי מיכתת שיעוריה הוא, הואיל ולשרפה עומד. וכן הכא בפירקין (דף ק"ד) בסנדל של חליצה של עיר הנדחת פסול.

אבל כשנעיין בציון ירושלים הוא חולק על הפשט של הפ"מ, דלפי הפ"מ ע"כ דהירושלמי לא קאי בהך סברא דכתותי מיכתת שיעוריה. אבל הוא מפרש דהירושלמי סובר כיון דאין שיעור קצוב הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו אף דבעינן שיהא חופה רוב רגלו, מ"מ הרי אנו רואין דחופה את רוב רגלו, ולא שייך לומר דכתותי מיכתת שיעוריה. והכסף משנה (פ"ח מלולב ה"א) נמי מסביר דלכך מוסגר ומוחלט כשרים, ואע"ג דעומדים לשריפה, דכיון דאין לנו בו שיעור קצוב לא אמרינן דמיכתת שיעוריה, ולא משום דקרוי בגד. דדוקא לענין טומאה איקרי בגד בשעת שריפה ולא גמרינן מיניה לחליצה, אלא דמאן דמכשיר סבר, כיון דאין לנו שיעור קצוב אלא שיהא חופה רוב רגלו, ואנו רואים שהוא חופה, לא אמרינן מיכתת שיעוריה. [עיין נמי בירושלמי, סוכה פרק לולב הגזול ה"א, וב"י בטור או"ח, תקפ"ו].

ובשו"ע אבן העזר (קכד, סעיף א') איתא, גט שכתבו על איסורי הנאה כשר. וכתב על זה הרמ"א — מיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם וצריך שריפה, אם כתב עליו הגט בטל (הר"ן פ"ב דגיטין). ומפורסם הערעור של הגר"א על אתר, איסורי הנאה קאמר, ואע"ג דכתותי מיכתת שיעוריהו, לא אמרינן לה אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב. ומיהו באותן שצריכין לבער מן העולם למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי לא הוי גט דמאן דליתניהו דמי. וכל דבריו של הרמ"א תמוהין מ"ש למ"ד כל העומד כו' והיינו ר"ש במנחות ק"ב ב' וליתא, דבדברים הצריכין ביעור כ"ע מודי... ונראה דט"ס בר"נ וכצ"ל בכל איסורי הנאה קאמר ואף באותן שצריכין

לבער מן העולם. ואע"ג דכתותי כו' כשופר ולולב. ומיהו למ"ד כל העומד כו', ור"ל, אע"ג דאמרינן דדוקא מידי דבעי שיעור היינו לרבנן... אבל לר"ש דס"ל כשרוף דמי הוי כמאן דליתניהו בעולם, ולדידיה [לפי סברת הרמ"א], אפילו לחי אשרה פסול ודברי הרב תמוהין דאשתמיטיה דלחי אשרה כשר וכו'. [גם החלקת מחוקק תמה למה כתב בפשיטות דהגט בטל, הא הר"ן לא כתב דין זה רק למ"ד כל העומד לשרוף כשרוף דמי, ור"ש הוא, ולא קי"ל כר"ש. ועיין נמי בט"ז ופרי חדש].

גרסינן בעירובין פרק חלון (פ:): אתמר רב חייא בר אשי אמר עושין לחי אשרה, ור' שמעון בן לקיש אמר עושין קורה אשרה. מאן דאמר קורה, כל שכן לחי. ומאן דאמר לחי, אבל קורה לא, כתותי מכתת שיעוריה. והרמב"ם (פי"ז משנת הל' י"ב, י"ג) כותב, בכל עושין לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ואפילו באיסורי הנאה, עכומ"ז עצמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר, שהלחי עוביו כל שהוא, גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים, רחבו ועביו כל שהוא. בכל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרוחב הקורה שיעור, וכל השיעורים אסורים מן האשרה וכו'. וכתב שם הראב"ד ז"ל, אם עביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו י' וכו'. הביאור, דכל מה שצריך שיעור פסול בשל אשרה משום דכתותי מיכתת שיעוריה. ולכן לחי דלית ליה שיעור, גם בשל אשרה כשר. מה שאין כן בקורה, דאית לה שיעור, פסולה בשל אשרה משום כתותי מיכתת שיעוריה. והשגת הראב"ד הוא, הרי בלחי צריכים שיהא גבוה עשרה, וא"כ הא איכא שיעור לגובהו ומ"ט לא נימא דכתותי מיכתת שיעוריה והיה צריך להיות לחי של אשרה פסול?

וידוע הביאור של הגר"ח ז"ל, דדין כתותי מיכתת שיעוריה לא ר"ל דעצם הדבר הוי כמי שאינו, דא"כ, לא היה מועיל מאי דלחי שיעורו במשהו, דגם המשהו כתותי מיכתת ואין כאן, אלא דבטל מיניה שיעוריה, אבל עצם הדבר איתיה, ולכן בלחי זה דמכתת שיעוריה, לגבי המקום כל גובה עשרה שבו יש לו במקומו מחיצת לחי, ורק דהלחי בעצמו אין בו שיעור י' טפחים, ודעת הרמב"ם דכל מחיצות רה"י דבעינן שיהא גובהן עשרה אינו דין בעצם החפצא של המחיצות, כי אם בהמקום, דשטח רה"י עד גובה י"ט בעי שיהא מובדל ומופרש משאר המקום שסביבו ע"י דבר החוצץ, והכא בלחי של אשרה, נהי דכתותי מיכתת שיעוריה, זה רק דעצם הלחי לית ביה שיעורא, אבל בהמקום, כל הגובה של עשרה טפחים חשוב מוקף. אבל בקורה, השיעור היא בעצם הקורה, ושייך בה דין דכתותי מיכתת שיעוריה. [ומו"ר הגרי"ד, ה' ירפאהו ויחזקהו, מחלק בין מחיצות רה"י לדופני הסוכה. דהשיעור של י'

טפחים במחיצות של רה"י הוי שיעור במקום, ואינו שיעור בעצם החפצא של המחיצות, משא"כ בדופני הסוכה הוי שיעור בעצם הדופן ושל אשרה היתה פסולה לדופני הסוכה. ומהאי טעמא נראה לומר, דזה נקרא מחיצה, וזה נקרא דופן, דשם מחיצה ענינה וגדרה לחוץ ולהפריש בין רה"ר לרה"י וגובהן עשרה אינו שיעור בעצם המחיצות כי אם שיעור בגובה אויר המקום, ושם דופן משמעו דבעינן חפצא של דופן הצריך שיעור י"ט בעצמותו].

ונראה לבאר דבאמת הירושלמי, הגרע"א בסוף פרושו, הכ"מ והגר"ח כולם אמרו דבר אחד. ואפילו הביטויים של הירושלמי ושל הגר"ח דומים הם. ובציון ירושלים מסביר את הירושלמי בהני מלים, "כיון דאין שיעור קצוב, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, אף דבעינן שיהא חופה רוב רגלו, מ"מ הרי אנו רואין דחופה את רוב רגלו, ולא שייך כתותי מיכתת שיעוריה". הגר"ח מסביר דין לחי הכי, "ואם מצאנו גובה עשרה שמוקף מחיצות בכל עשרה שבו, לא איכפת לנו כלל בעצם המחיצות אם הם מחזיקות עשרה או לא, וע"כ גם הכא בלחי של אשרה נהי דכתותי מיכתת שיעוריה, אבל הרי זה לא מהניא רק דעצם הלחי ליח ביה שיעורא, אבל בהמקום הרי עכ"פ כל הגובה עשרה חשוב מוקף מקצת מחיצה רביעית דמועיל זאת בדיני מחיצה".

ועיין בדברי הגרע"א, דבסימנים ל"ש כתותי מיכתת שיעורא דלא בעי שיעור לסימנים לארכן ולרחבן. ונראה דנקודת הסברא בזה היא דכתותי מיכתת שיעוריה לא ר"ל דעצם הדבר הוי כמי שאינו, אלא דבטל ממנו שיעוריה, ובלחי השיעור במקום, והמקום הרי סוכ"ס הוא עדיין מוקף, ובסנדל הרי אנו רואין דחופה את רוב רגלו, ובסימן נמי דלא הוי כמי שאינו, וגם אין שיעור קצוב, ולכן אין זה מחתך בעפר. [ועיין נמי באחרונים דמפלפלים הרבה באם מותר להדליק נר חנוכה בשמן שרפה (שד"ח מערכת חנוכה, ג) ומביאים שיטות דאין שייך לומר כתותי מיכתת שיעוריה, כי בחנוכה אין קפידא בשמן שיהא בו שיעור, אלא שידליק חצי שעה, ומה בכך דמכתת שיעוריה, מ"מ דלק חצי שעה ונתפרסם הנס, וסברתם היא על דרך הנ"ל שהבאנו].

ואגב יש לדקדק במשנה וגמ' דלולב הגזול (לד:, לה.) דאתרוג של אשרה ועיר הנדחת פסול, ושל ערלה פסול, ושל תרומה טמאה פסול וכו'. והגמ' ממשיך, של אשרה ושל עיר הנדחת פסול משום כתותי מיכתת שיעוריה, ושל ערלה או משום שאין בו היתר אכילה, או משום דאין בה דין ממון. והקשו שמה התוס', אתרוג של ערלה, תיפוק ליה דפסול משום דמיכתת שיעוריה,

דמצותו בשרפה, דקחשיב ליה בתמורה (לג:): בהדי הנשרפין, ותירצו דאין הכי נמי, אלא שנחלקו בהנהו טעמי לגבי ערלה משום דנפק"מ למעשר שני ואליבא דר' מאיר. מ"מ אנו רואים דס"ל להתוס' דיש פסול של כתותי מיכתת שיעוריה בערלה. והריטב"א מפרש לפי שאין בה היתר אכילה ודין ממון, שהכוונה הוא משום כתותי מיכתת שיעוריה, דערלה הוא בשרפה [עיינ ביאור הגר"א, תרמ"ט]. והרמב"ם (פ"ח מלולב, ה"ב) כותב דאתרוג של ערלה פסול. אבל המחבר באו"ח (סי' תרמ"ט) אינו מזכיר כלל הדין של אתרוג של ערלה, ורק של אשרה ושל עיר הנדחת. והבאר גולה כותב, וה"ה לאתרוג דערלה דהכי איתא בהדיא בפ' לולב הגזול, והרי"ף והרא"ש כתבו שם, והרמב"ם בפ"ח מה' סוכה, ולא ידעתי מדוע השמיטו המחבר?

[יש אחרונים דמתרצים קושית התוס' דתרומה טמאה מצותה בשרפה ותיפוק לה דפסולה משום דכתותי מיכתת שיעוריה, דתרומה טמאה מצותה בשרפה רק מדרבנן, ואי מצותה בשרפה רק מדרבנן לא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, ואכמ"ל.]

ויש להעיר עוד, דבדרכי משה שם מביא מהכלבו דסובר דיוצאים באתרוג של ערלה מיום שני ואילך. וצריכים להבין, אם שייך כתותי מיכתת שיעוריה בערלה, אמאי יוצאים מיום ב' ואילך, דחילוק בין יום ראשון לשאר ימים היינו רק בחסרון של "לכם", אבל בכתותי מ"ש פסול לכל ימי הסוכות שהרי חסר השיעור.

ואפשר דהכלבו סובר כמו שמפורש בערוך השלחן ליו"ד (סי' רצ"ד סעיף ג'), דיראה לי דאין הוא מחוייב לשרוף ולקבור את הערלה, דלא מצינו חיוב מן התורה לאבד איסורי הנאה חוץ מעכו"ם וחמץ בפסח, אלא שאם רצונם לבערם מן העולם שלא יכשלו בהם ישרף את שדרכו לשרוף ויקבור את שדרכו לקבור (וכ"כ הח"ס). ובערוך השלחן יו"ד, רצ"ו דיני כלאי הכרם סעיף ב' הוא אומר כן גם לגבי כלאי הכרם, דערלה וכלה"כ חד דינא אית להו. אלא שסיים לומר שמהרמב"ם משמע שחיוב הוא לשרוף. ואם נתפוס כדברי הערוך השלחן שאין חובה לשרוף, אז ממילא שפיר מובן שלא יהא נוהג בערלה הדין של כתותי מיכתת שיעוריה, ורק יהיה פסול מטעם שאין בו היתר אכילה או שאין בו דין ממון, וזה הוי דין ב"לכם", וכמו שכתבו כמה מהמפרשים [דלא כהמחבר שפסל אתרוג דלית בה היתר אכילה לכל שבעה] ולכן לשיטה זו שפיר אפשר לומר שיוצאים באתרוג של ערלה מיום שני ואילך, וכדברי הכלבו, ועדיין צ"ע.

